

Sortida d'estudi a Manresa i el Pla de Bages

Jesús Burgeño

El 31 de març de 2001, la Societat Catalana de Geografia realitzà la seva primera sortida regular del curs. Tal com es deia en la convocatòria "Manresa és una ciutat cabdal en l'articulació del territori català, de la qual tanmateix massa sovint s'ha prescindit com a objecte d'estudi o simplement com a punt d'interès en el coneixement del país. Manresa és encara una desconeguda per a molts: una imperdonable Ilacuna en el nostre mapa mental." Sense anar més lluny, la nostra Societat no la visitava des de 1973.

Tanmateix, es tractava d'abordar la realitat urbana de Manresa en la seva autèntica dimensió territorial: el Pla de Bages. La proximitat de nuclis de població consolidats, les noves zones residencials de baixa densitat, els polígons industrials, les àrees comercials i de serveis i la densa xarxa de comunicacions fan del Pla de Bages una ciutat difusa que depassa clarament els límits municipals manresans. De l'autocar estant vam tenir ocasió de repassar algunes xifres il·lustratives d'aquesta realitat. Manresa té, a data de 1999, un total de 63.688 hab. Des de 1981 -data en què assolí els 67.000 hab.-Manresa ha perdut població lentament, a l'igual que la major part de les grans ciutats catalanes. És, però, una pèrdua relativa: en realitat es tracta d'una redistribució vers els municipis immediats, com ara Sant Joan de Vilatorrada (que només en el període 1996-99 ha guanyat 471 hab.), Sant Salvador de Guardiola, Santpedor o Sant Fruitos. Els quatre municipis que envien diàriament més treballadors a Manresa són Sant Joan de Vilatorrada, Sant Fruitós de Bages, Santpedor i Navarces (un

42% del total de gent que hi va a treballar). Vora 1.500 manresans es desplacen diàriament a Sant Fruitós per motius de feina (el doble dels que s'adrecen a la segona destinació, la ciutat de Barcelona). Si considerem com a Pla de Bages al conjunt format per Manresa i els quatre municipis immediats esmentats trobem que en aquest espai es produeixen entre el 75 i el 82% dels desplaçaments laborals originats des de Navarcles, Sant Fruitós, Sant Joan de Vilatorrada o Santpedor. Algun economista, a partir d'aquestes dades de mobilitat dedueix que la rodalia forma part de l'àrea metropolitana real de Barcelona i nega a les comarques del Llobregat el seu caràcter autònom com a mercat laboral: sembla una interpretació massa forçada quan només un de cada deu manresans es desplaça diàriament a la ciutat comtal i quan el grau d'integració o autocontenció del propi mercat laboral del Bages és tan acusat.

Vam iniciar el nostre passeig urbà per la façana amable i elegant de la ciutat: el passeig de Pere III. Així vam poder admirar les obres modernistes i noucentistes de la Manresa del primer quart de segle: el teatre Kursaal, pendent de restauració, el Casino, habilitat per fi com a biblioteca comarcal, la Casa Torrents a la plaça Sant Domènec, el quiosc modernista i, naturalment, el singular edifici de Can Jorba, d'estil art decó, actualment en avançada restauració. Per la Plana de l'Om, l'Ajuntament i el Palau de Justícia ens vam adreçar a la balconada de la Seu abocada al Cardener. La visita a la Seu, de l'experta mà del guia Jaume Pons, tingué com a punts d'interès la cripta, que compta amb uns medallons en alt relleu sobre alabastre amb un treball d'autèntica filigrana del s. XVIII, els retaules gòtics (com ara el de Pere Serra, encarregat el 1394 pel potent gremi de cuireters) i la pròpia nau, del mateix arquitecte que Santa Maria del Mar.

La competència històrica de Manresa amb la ciutat de Vic havia d'aflorar forçosament a cada pas: el mateix nom popular de la col·legiata amb aspiracions històriques d'esdevenir cap de bisbat, la tibantor que des del punt de vista del patrimoni artístic suposa que alguna peça valuosa s'exposi a Vic en lloc d'in situ... i per descomptat el llegendari miracle de la Llum, interpretat com a senyal diví adreçat al bisbe de Vic per tal que accedís al pas de la Sèquia que, des del Balsareny, havia de portar l'aigua del Llobregat a Manresa passant per terres de la seva jurisdicció episcopal de Sallent.

Justament la Sèquia havia de ser el fil conductor de la resta del matí. L'urbanista Jordi Ludevid ens explicà el projecte en marxa de valorització i dinamització del Pla de Bages aprofitant els recursos paisatgístics d'un sector que cal preservar de l'assetjament al qual el sotmet la pressió urbanística residencial i industrial (46 polígons industrials) així com les noves vies de comunicació. Vam contemplar aquest espai cerealícol·la lleument ondulat des de l'indret d'una antiga fita termenal, divisòria actual de Sant Fruitós i Santpedor i, antigament, de la vegueria estreta de Manresa i el mateix Santpedor. El Pla de Bages té uns 130 km², dels quals el regadiu ocupa només unes 800 ha. Les propostes de posada en valor del paisatge agrari bagenc passen, en primer lloc, per la recuperació de la via del tren de Sallent (actualment d'ús exclusiu per al trans-

port de potassa) per al pas de trens turístics. Segonament es tracta d'aprofitar el traçat de la Sèquia de Manresa com a eix temàtic. La canalització del s. XIV té una llargada de 26 km i presenta un traçat molt sinuós, gens apressat, adaptat a les corbes de nivell per tal de perdre cota de manera molt suau, amb només 10 m de desnivell de l'inici al parc de l'Agulla. El passeig a la vora de la Sèquia resulta francament grat i plàcid. El magnífic dia primaveral acompanyà, però l'encant del recorregut resultà sobretot de la intel·ligent combinació de natura i paisatge humanitzat. Amb el finançament d'un bon grapat d'institucions de la comarca (ens locals, Aigües de Manresa, Caixa de Manresa, Cambra de Comerç i diverses empreses) està previst el acondicionament de 10 petits equipaments al llarg del trajecte. Un d'ells es troba a un revolt del camí, on les filtracions de la Sèquia han donat lloc a un estanyol; l'arquitecte brasiler Álvaro Siza hi ha projectat una mena d'amfiteatre-aula de natura. Vam finalitzar el matí amb una visita al parc de l'Agulla, nascut com a aprofitament lúdic del llac artificial construït el 1974, en el lloc on la Sèquia entra en el terme de Manresa, just abans de la seva distribució per al regadiu a través de dos ramals i de la seva potabilització per al consum.

Havent dinat i de l'autocar estant, vam fer una volta pels barris de la ciutat, atenent les competents explicacions de l'arquitecte responsable de la regidoria d'Urbanisme, Francesc Mestres. També van col·laborar-hi Josep Torras, de la regidoria, i el geògraf Xavier Rubio. Les rondes permeten actualment el desplaçament ràpid de punta a punta de la ciutat sense passar per una trama urbana que, si més no per al visitant, presenta una planta caòtica, com a conseqüència de l'accidentada topografia, les barreres ferroviàries i la manca, en el seu moment, d'un planejament d'eixample global. Entre altres aspectes vam veure: l'extens sector de la Parada (24 ha), al nord-est de la ciutat, destinat a la construcció de 900 habitatges; el sector d'eixample immediat a l'avinguda de les Bases de Manresa, ara realitzat però que estava previst des del 1933; el sector de l'antic escorxador, on es concentrarà l'oferta investigadora i docent superior, amb la seu, nova de trinca, del Centre Tecnològic vinculat a la UPC (centre de recerca i serveis a les empreses) així com la construcció de la Fundació Universitària del Bages (la UAB imparteix a Manresa diplomatures dels àmbits de les ciències socials i de la salut); la dinàmica zona de grans equipaments comercials als Trullols; el sector de la Fàbrica Nova (Bertran i Serra), tancada ja fa anys i que ha de donar lloc a una profunda transformació d'aquest extens espai central (6,5 ha); o, finalment, les iniciatives de millora de la façana urbana del Cardener, amb l'operació de l'antiga Fàbrica Balcells, destinada ara a conservatori, així com la futura àrea dels nous jutjats.

Per últim ens vam dirigir a l'Ajuntament, edifici del s. XVIII carregat de significació històrica, particularment per la redacció de les Bases per a la Constitució Regional Catalana, el 1892. L'alcalde, Il·lm. Sr. Jordi Valls i Riera, tingué l'amabilitat de presidir la trobada i col·loqui, adreçant-nos unes paraules inicials. Ens va presentar una ciutat que surt d'un segle XX difícil i contradictori per a Manresa, però que afronta l'esdevenidor amb més empenta i con-

fiança. Tot seguit es produí un animat debat que suscità intervencions dels nostres socis i amics, entre ells, els geògrafs manresans Mireia Baylina, Ignasi Cuadros, Rafael Llussà i Xavier Rubio. Es discutiren temes tan diversos com la integració dels immigrants (encara només uns 2.500, en les seves tres quartes parts magribins, molt majoritàriament assentats al barri antic) o les estratègies de potenciació dels estudis de grau superior a Manresa, així com una hipotètica vinculació amb la Universitat de Vic.

Reiterant l'agraïment per l'excel·lent acollida dels tècnics manresans i de l'Ajuntament en la figura del seu alcalde, vam cloure la jornada amb la satisfacció d'haver obtingut una imatge força completa del Pla de Bages i de la seva capital.

Explicacions de Jordi Ludevid al Pla de Bages

Fita termenera amb Santpedor al fons

Entre el grup hi ha els manresans que van organitzar el nostre recorregut; de dreta a esquerra: Jordi Ludevid, Francesc Mestres, Josep Torras i Xavier Rubio.

El passeig a la vora de la Sèquia de Manresa